

do■co_■mo_■mo_србија

међународна радна група за
документацију и заштиту
грађевина, места и целина
модерног покрета

Минимални документациони досије 2003

Саставила: национална радна група Србије

1.1 .ФОТОГРАФИЈА ОБЈЕКТА

0.1. **Наслов фотографије**
Зграда Музеја афричке уметности

0.2. **Извор**
Фотодокументација Музеја афричке уметности (Бранко Косић)

0.3. **Датум**
1977. година

Шифра у локалној бази података
REC-RS-011-b-0005

1. ИДЕНТИТЕТ ОБЈЕКТА

- 1.1. **Данашњи назив објекта** 3
Музеј афричке уметности: збирка Веде и др Здравка Печара
- 1.2. **Варијантни или претходни/оригинални назив** 4
Музеј афричке уметности: збирка Веде и др Здравка Печара (у штампи најављиван као: Музеј афричких земаља, Музеј несврстаних, Музеј Африке)
- 1.3. **Назив улице и број** 5
Андре Николића 14
- 1.4. **Град** 6
Београд
- 1.5. **Општина** 7
Савски венац
- 1.6. **Поштански број** 8
11000
- 1.7. **Држава** 9
Република Србија (изграђено у СФРЈ)
- 1.8. **Позиција у оквиру глобалног позиционог система:** 10
44°47'15.36"N; 20°26'6"E
- 1.9. **Класификација/типологија** 11
REC – рекреација: музеј
- 1.10. **Статус и датуми заштите** 12
Објекат јавне намене; није уписан у Централни регистар непокретних културних добара. Објекат се налази у склопу просторне културно-историјске целине под претходном заштитом *ПКИЦ Сењак, Топчидерско брдо и Дедиње*.

2. ИСТОРИЈАТ ОБЈЕКТА

- 2.1. **Оригинални нацрт/намена** 13
Објекат је изграђен за чување и излагање збирке афричких предмета из колекције Веде и др Здравка Печара. Као југословенски амбасадор, Здравко Печар је са супругом Ведом провео преко двадесет година у земљама Западне Африке, где је и настала читава збирка. Збирка је поклоњена граду Београду и најпре је била део Етнографског музеја, али је 1974. године одлучено да се она издвоји. Том приликом, Скупштина града Београда и општина Савски венац за потребе будућег музеја уступају већ постојећи објекат у улици Андре Николића (атеље Моше Пијаде, који су користили и уметници Зора Петровић и Бошко Карановић).
- 2.2. **Датуми: наруџбина/завршетак** 14
Изградња објекта започета је у јуну 1975. године, а завршена је без кашњења у септембру 1976. године. Музеј је отворен 23. маја 1977. године,

када су организоване бројне свечаности поводом прославе четрдесетпетогодишњице доласка Јосипа Броза Тита на чело Партије. У условима расписаног конкурса било је наведено да музејско здање треба да представља ванредно архитектонско остварење, прилагођено пејзажу и рељефу терена које ни на који начин не нарушава постојеће дрвеће и зеленило будући да је простор на коме ће музеј бити подигнут један од најстаријих паркова Београда и зона специјалне градње.

2.3. **Пројектанти архитектуре и други пројектанти** 15

Главни пројектант био је архитекта Слободан Илић са сарадницима Будиславком Хрњак и Бошком Петровићем, а пројектна организација Дирекција за изградњу и реконструкцију Београда – Сектор за студије и пројектовање ООУР-а. За статички прорачун била је задужена Рајка Бјелица, а за техничку припрему, студије и пројектовање Константин Вујовић. Остатак пројектантског тима чинили су Дуња Вукојичић, као калкулант за израду предмера и предрачуна објекта, Милан Вуковић, који је био задужен за архитектонско-грађевински део, Милорад Видаковић, за конструкциони део, Петар Ђорђевић за електро радове, Љиљана Јелечанин, за калкулативни део, Владимир Радовић за пројекат водовода и канализације, итд.

2.4. **Остале особе или догађаји везани за објекат** 16

Заједно са пројектом музејске зграде наручени су и концепт и дизајн сталне поставке на којој ће бити изложена збирка Печаревих. Аутори визуелне презентације сталне поставке били су архитекти Слободан и Савета Машић, док је решење концепта сталне поставке осмислила етнологкиња и прва директорка МАУ Јелена Аранђеловић Лазић.

2.5. **Значајне измене са датумима** 17

Оригинална зграда Музеја афричке уметности, настала адаптацијом атељеа Моше Пијаде, почела је да прокишњава 1981. године. Током осамдесетих година на крову је изведено неколико мањих санација, а 1989. године Музеј афричке уметности уврштен је у листу приоритета у оквиру припрема Београда за 9. самит Покрета несврстаних. Тада су Скупштина града Београда и Одбор за припрему самита обезбедили средства, која су, преполовљена инфлацијом, била довољна само за кровну конструкцију. За другу адаптацију Музеја афричке уметности, при којој је изведена реконструкција крова Музеја и проширен изложбени простор, био је задужен „Енергопројектов“ ООУР „Енос“ и архитекта Слободан Милићевић. Овом адаптацијом зграда МАУ добила је монументалну дрвену куполу прекривену лимом и додатних 800 метара квадратних простора, који је био предвиђен за излагање предмета из депоа. Радови на куполи започети су августа 1989. године и нису били готови у време 9. самита Покрета несврстаних, који се у Београду одржавао септембра исте године. До краја 1989. нова кровна конструкција прекрила је некадашњи равни кров, али је потпуно уређење куполе и даље у процесу.

2.6. **Данашња намена** 18

Музеј афричке уметности: збирка Веде и др Здравка Печара и даље има исту намену и мисију – да чува, проучава и излаже предмете афричке уметности. У великој сали Музеја изложена је оригинална стална поставка збирке Печар, док се мала сала користи за привремене изложбе предмета из депоа, других збирки, савремене афричке уметности и сл.

2.7. **Постојеће стање** 19

Након друге адаптације 1989. године, музејска зграда добила је фасадне мурале којима је започето исписивање историјата изложбене делатности

МАУ на самој згради. Пројекат под називом *Атеље под ведрим небом* започет је 1997. године са студентима Факултета ликовних уметности у класи проф. Чедомира Васића са намером да се са осликавањем настави и да се прекрију и преостале бетонске површине. Другом адаптацијом МАУ је добио нову кровну конструкцију и нови излагачки простор, који је током деведесетих био предлаган за коришћење и у друге сврхе. Након неуспеле потпуне санације куполе током деведесетих година, поткуполни простор МАУ ни данас није у употреби. С обзиром на то да су од некадашњег равног крова ван простора који купола прекрива направљене две терасе са лантернама, у ентеријеру испод њих и даље постоји проблем са прокишњавањем. Такође, пуцање цеви хидрантске мреже доприноси стварању капиларне влаге чији се трагови и данас виде на спољашњем зиду Музеја. Другом адаптацијом зграде и додавањем монументалне куполе готово у потпуности је измењен визуелни идентитет Музеја афричке уметности.

3. ОПИС

- 3.1. **Општи опис** 20
- Зграда Музеја афричке уметности настала је адаптирањем некадашњег атељеа Моше Пијаде, чија је просторна структура и данас сачувана. У том простору данас су мала сала Музеја за тематске изложбе, библиотека, помоћне просторије, кабинет. Решењем архитекте Илића додати су простори депоа, коморе, канцеларија и велике сале за сталну поставку. Првобитна зграда МАУ била је изразито ниско, приземно здање чија је јака хоризонтала „разбијена“ вертикалним масивним цилиндрима на равном крову. Три кровна цилиндра, са још преко десет мањих лантерни представљали су систем осветљења ниског музејског здања. Четврти и највећи кровни цилиндар служио је као излаз на кров и имао је малу веранду изнад нивоа крова. На равном музејском крову била је посађена трава, по узору на архитектуру афричких кућа, на чијим се крововима гаји поврће. С обзиром на конкурсне услове који су захтевали ненаметљиву зграду и очување зеленила и околине, највиша тачка Музеја афричке уметности био је коси кров атељеа.
- 3.2. **Конструкција** 21
- На атеље који је грађен од камена и опеке додата је музејска зграда помало необичног плана. План је био условљен денivelисаним тереном и тежњом да се околна природа и зеленило сачувају у што већој мери. Читава грађевина изведена је у натур-бетону који је шаловањем добио вертикалне фуге и које подсећају на канелуре, нарочито на кровним цилиндрима. Фасаду одликује смена заобљених и оштрих зидних површина које показују просторну структуру ентеријера. Динамичности ликовних елемената, поред занимљивог споја бетона и траве, доприноси и повремена употреба стакла највидљивија на самом улазу у Музеј и на цилиндру који је служио као излаз на кров и видиковац. Посебна пажња посвећена је решењу музејског улаза, грађеног комбиновањем бетона и стакла.
- 3.3. **Контекст** 22
- Иако је грађена у специфичним условима и настала је адаптацијом простора једног сликарског атељеа, зграда Музеја афричке уметности редак је пример тзв. *архитектуре музеја* на простору Београда. У тадашњој штампи представљана је и као антипод архитектури Музеја савремене уметности с обзиром на његове широко отворене прозорске површине. Посматрана у контексту архитектуре седамдесетих година, бетонска и готово скулпторална архитектура МАУ у складу је са тадашњим

градитељским струјама у којима је главни елемент грађења природни бетон и његово изразито моделовање.

4. ВРЕДНОВАЊЕ

4.1. Техничка вредност

Музејска зграда је саграђена од армираног бетона у натур обради, која је веома захтевна. Такође, захваљујући прописаним конкурсним условима при пројектовању и грађењу објекта морало се водити рачуна о постојећем зеленилу и растињу, због чега је здање приземно и укопано за 80 центиметара више у односу на околни терен. Изабран је део парцеле који не поседује високо растиње, па је основа зграде делимично диктирана таквим стањем и нешто изломљена дата. Поред тога, парцела је равна са мањим депресијама и благим падом, што је такође утицало на читаву конструкцију зграде и изглед њене основе. Сложености пројекта доприноси и чињеница да је првобитна зграда МАУ заправо анекс већ постојећем атељу Моше Пијаде, чији је простор сачуван и инкорпориран у нову грађевину.

4.2. Друштвена вредност

Првобитна разматрања Печаревих о поклањању збирке била су усмерена на Ровињ, родни град Здравка Печара, и на Загреб. Пошто се ни у једном од њих није нашло места за излагање и чување збирке, одлучено је да се у Београду подигне Музеј афричке уметности. С обзиром на улогу Југославије и Јосипа Броза Тита у Покрету несврстаних, Музеј афричке уметности представља важан документ који сведочи о тадашњој југословенској политици и истиче некадашњу државу као једну од оснивача Покрета. Такође, треба поменути да је надограђени поткуполни простор 1989. године био предвиђан за одржавање 9. самита Покрета несврстаних, чији је домаћин био град Београд. Услед незавршених радова и недостатка средстава за потпуно сређивање куполе, то се није догодило. За разлику од западноевропских музеја који чувају и излажу предмете ваневропске уметности у том периоду, концепт сталне поставке и рада МАУ је такав да комбинује етнолошки и историјско-уметнички приступ којим се афрички предмет приближава и са естетске/уметничке стране у духу пријатељске политике несврстаних.

4.3. Културна и естетска вредност

Зграда Музеја афричке уметности представља редак пример архитектонског решења музеја у Београду. У штампи седамдесетих називан је „бетонским павиљоном“, „новим симпатичним здањем необичног облика“ и „оригиналним музејским здањем.“ Првобитна грађевина у натур-бетону, изразито ниска и акцентована масивним бетонским цилиндрима, део је тзв. „бетонске маније“ седамдесетих година двадесетог века, као и брутализма и скулпторализма. Иако је неке посматраче асоцирала на афричку архитектуру и беле грађевине у пешчаном пространству пустиње, нема података о томе да се архитекта Илић при пројектовању инспирисао афричком архитектуром. Остала је забележена компарација зграде МАУ са галеријом слика у Џонсоновој (Philip Johnson) *Стакленој кући* (Glass House), као врсног примера укопавања једноетажног објекта. Извори наводе да је Илићев план био да се зграда МАУ још више укопа, али да се од те идеје одустало током градње. Од стране афричког теоретичара уметности Куеси Мајлса (Kwasi Myles), архитектура МАУ оцењена је као аутентична, готово сасвим афричка, јер одговара афричкој филозофији живота захваљујући трави која је посађена на крову и светлу које у Музеј улази кроз кровне отворе, баш као и у

Африци. Динамичности ликовних елемената доприноси занимљива комбинација натур-бетона, траве и стакла. Одлика натур-бетона је и могућност изразитог моделовања, што је веома видљиво и на примеру архитектуре МАУ, која се због тога може назвати и скулпторалном архитектуром. У складу са крилатицом „велико и ново“, која се везује за архитектуру и грађење седамдесетих година, архитекта Илић при овом пројекту истиче „аутентично и ново.“ Велика посвећеност амбијенту и околној природи при грађењу и пројектовању музејског здања, указује и на токове контекстуализма, односно, грађења у духу места. Треба поменути и решење дизајна сталне поставке Машићевих, с обзиром на то да је он наручен заједно са пројектом зграде и реализован у некој врсти тимског рада. Геометризоване, минималистичке и чисте зелене и плаве форме поставлене асоцирају на боју афричке траве и афричког неба. Легенде су исписане сансерифним писмом хелветиком (*helvetica*), које је Баухаус прославио, а предмети лоцирани на мапи Африке црвеном звездом. Модернистичко решење читаве зграде допуњено је модернистичким дизајном ентеријера, у коме су постављене и столице дизајниране по узору на решења Ника Краља. Неуобичајено за музејске ентеријере, али у складу са тадашњим начином украшавања ентеријера, у МАУ су биле постављене бројне саксије са биљном декорацијом, а на самом улазу и данас стоји палма.

4.4.

Историјска вредност

26

Музеј афричке уметности отворен је приликом свечаности које су славиле четрдесетпетогодишњицу Титовог доласка на чело Партије. Он чува и излаже збирку Веде и др Здравка Печара, цењеног југословенског амбасадора у земљама Западне Африке. Поред тога што је редак пример музејске архитектуре у Београду, он је и једна од ретких институција која чува и излаже предмете ваневропских уметности на читавом Балкану. Важан је документ политике Покрета несврстаних и улоге Југославије у њему.

4.5.

Генерална оцена

27

У опусу архитекте Илића, Музеј афричке уметности представља један од ретких пројеката који су реализовани у Београду. Поред њега, архитекта Илић остао је запамћен по неколико пројеката у Либану и Педагошкој академији у Вршцу. Хармонично уклопљен у природу, с поштовањем према „духу места“, Музеј афричке уметности одступа од архитектонских примера „тешке“ музејске монументалности и грађен је, по речима архитекте, тако да не буде човеку наметнут, већ подређен и да у њега не долазе само стручњаци и људи којима је уметност животни позив. Архитектура артикулише музејски простор, моделује музеј, а зграда Музеја афричке уметности са својом изразитом скулптуралношћу одаје утисак једног дословно моделованог музеја. Приликом прегледа архитектонских остварења током 1977. године у штампи је издвојена, поред насеља Лабудово брдо и зграде Михајла Митровића у улици Браће Југовић, и зграда Музеја афричке уметности са коментаром да сасвим напушта оквире дотадашњих стилских класификација и да доприноси истраживању нових просторних могућности. Опирање стилским класификацијама ову грађевину чини „несврстаном“ и неуклопљивом у уметничке токове. Употребом бетона и изразитом потребом за стварањем „новог и аутентичног“ здања она се може посматрати у контексту општих градитељских токова седамдесетих година, мада је приземност здања и комбинација бетона са стаклом и травом делимично издвајају из тих токова. Ако су седамдесете године када делају архитекти изразито уметничког сензибилитета, онда се она може посматрати и као израз уметничког

рукописа архитектке Илића. Такође, с обзиром на велико поштовање амбијента и околине, она је део грађења у духу места и контекстуализма у архитектури. Динамичност ликовних елемената и визуелна игра проузрокована комбинацијом материјала и сменом различитих геометријских облика, „разбијена“ хоризонтала вертикалним цилиндрима упућују и на неоекспресионистичке тенденције у архитектури. Приликом отварања Музеја, забележено је да је објекат музеја „дивна музејска зграда која ће ући у анале београдске архитектуре.“ Међутим, услед околности које су захтевале измену и другу адаптацију зграде, у стручној литератури ова грађевина није добила заслужени коментар. Као занимљив пример модернистичке, бетонске архитектуре и као редак пример архитектуре музеја у Београду, ова зграда, чекајући „трећу“ адаптацију до потпуне функционалности, баштини чак три различита архитектонска слоја – некадашњи атеље Моше Пијаде, оригиналну музејску зграду и нову, куполом и муралима прекривену зграду.

5. ДОКУМЕНТАЦИЈА

- 5.1. **Главне референце** 28
1. Аранђеловић Лазић, Ј.: *Објекат музеја*. У: *Музеј афричке уметности*, Збирка Веде и др Здравка Печара, Музеј афричке уметности, Београд, 1981, стр. 70-72.
 2. Аранђеловић Лазић, Ј.: *In the heart of Serbia: a show-case of African art*, *The Museum of African Art*, Museum 33 (2): 75-80.
 3. Јевтић, М.: *Бетон и трава*, Нин, 7. Август 1977.
 4. Јевтић, М.: *Нешто ново у Београду*, Нин, 29. јануар 1978.
 5. Кубуровић, М.: *Од идеје до траве на крову*, Политика, 3. октобар 1976.
 6. Маневић, З.: *Лексикон неимара*. Београд: Грађевинска књига, 2008.
 7. Милошевић, М.: *Угрожен Музеј афричке уметности*, Политика, 13. март 1989.
 8. Митраковић, С.: *Почела санација Музеја афричке уметности*, Политика, 10. август 1989.
 9. Мићевић, С.: *Београду је потребан Музеј афричке уметности*, Политика, 24. новембар 1993.
 10. Радовић, Д.: *Музеј афричке уметности у Београду*, Борба, 20. мај 1977.
 11. С. С. *Изложба и у поткровљу*, Борба, 2. август 1989.
- 5.2. **Визуелни материјал у прилогу** 29
Фотодокументација Музеја афричке уметности.
Цртежи, Урбанизам Београда 40, стр. 29.
- 5.3. **Подносилац извештаја/датум** 30
Ана Кнежевић, децембар 2016.

спб/ija

Osnova prizemlja

